

Vályi Gábor

Szocializációs színtér; a család

A követelménymodul megnevezése:
A szociális segítség alapfeladatai

A követelménymodul száma: 1356-06A tartalomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-011-50

SZOCIALIZÁCIÓS SZÍNTÉR: A CSALÁD

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Nézzünk egy példát!

A 26 éves férfi újra nősül; "feleségül" veszi az anyósát, s együtt nevelik tovább a férfi és meghalt felesége közös, 4 éves kisfiát és 2 és fél éves kislányát. Artúr – legyen ez a férfi neve – 21 éves korában megnősült; felesége Zita ekkor 19 éves; együtt élnek és születik előbb a kisfiú, majd a kislány. Zita egy gyerekkori betegségének kiújulása következtében agydaganatban meghal; szenvedése fél évig tartott. A család tagjai – kibővülve a nagyszülőkkel és más rokonokkal – azt kéri Artúrtól, hogy nevelje tovább a gyerekeket, ezt Artúr természetesnek is tartja, vállalja. A családtagok támogatást ígérnek. Odaköltözik hozzájuk a házba az anyós, a gyerekek nagyanja. Nóra 42 éves. Artúr és Nóra a továbbiakban együtt nevelik a gyerekeket, s eközben "egymásba szeretnek", illetve azt gondolják, hogy a gyerekeknek a "teljes" család lesz a legjobb. Így ők négyen egy családdá lesznek...?

Találkozunk egy emberrel, s a viselkedése, megnyilvánulása, beszéde, értékrendje hamar felszínre kerül, számunkra világossá válik.

A szociális egyensúly alapproblémája a társas kapcsolati közelségre (pl. érintésre, érintkezésre) való törekvés, és az autonómiát biztosító távolságtartás egyidejűsége; a szociális érintés sebezhet, mint a sündisznó tüskéi, a távolság pedig izolációval lehet egyenértékű magányérzés.

Arthur Schopenhauer 19. századbeli német filozófus paradigmája (összehasonlításra alkalmazott példája) is a sündisznókról szól. Vagy nem is?

„Egy hideg téli napon egy csoport sündisznó összegűjt, hogy melegükkel védjék egymást a megfagyástól. Hamarosan azonban érezni kezdték egymás tüskéit, ezért ismét eltávolodtak egymástól. Amikor meleget kívánva újból egymáshoz húzódtak, megismétlődött az előző kellemetlenség, ezért a kétfajta kín között ide – oda vándoroltak addig, amíg meg nem találták egymás között azt a távolságot, amely a legjobban megfelelt nekik.”
(http://www.mondta.hu/arthur_schopenhauer/2)

Ezt az egyensúlyt csak az egészséges személyiség képes megtalálni, kialakítani és fenntartani. Az egészséges személyiség alapjai mindenképpen a szocializációban és azon belül, a családban találhatók meg.

Az ún. szociális érintések, s e érintések érzetében (hideg vagy meleg, jó vagy rossz érzés), ezek megtapasztalásaiban tudja az ember értékelni, majd sajátos szükségletté alakítani, illetve elutasítani a vele kapcsolatba kerülő, ám inkább már kapcsolatban lévő ember jelenlétét különböző élethelyzeteiben, szituációkban. Az ember életét a másik ember hatása nem kevés esetben és helyzetben meghatározó, ebből következően az emberek szociális érintkezése és egymás szociális érintése kiemelkedő hatással van az életminőségre, a szociális és pszichés jólétre. Az emberek egymásra hatása nem csupán akkor érvényesül, ha jelen vannak az adott helyzetben, hanem akkor is, amikor csak gondolatban van jelen az ember a másik emberben, pl. amikor arra gondol, hogy a másíknak mi lesz a véleménye saját gondolatairól, cselekvéseiről.

Csecsemőkorban a stimulusszükséglet, azután pedig a szociális simogatás szükséglete határozza meg a másik ember iránti igényt. A csecsemőnek a fizikai érintések elégítik ki a stimuluséhségét. Később ez az éhség átalakul, s a szociális érintések szükséglete a gyengédség, az elismerés, az elfogadás megélésében jelentkeznek. Mindkét esetben a szükségletek kielégítetlensége, illetve a kielégítés módja és mértéke irányítja, motiválja az ember magatartását, viselkedését.

Az ember legnagyobb mértékű és legerősebb minőségű szükséglete az elismerés és a gyengédség elérése, elnyerése másoktól. Ebben a szükségleten benne van az ember másik ember iránti szükséglete; a másik ember e szükséglet-kielégítésben a társ; a társ a magatartás érzelmi minőségének és minősítésének ún. külső támpontja.

A lelki problémák, rendellenességek ott és akkor kezdődnek, amikor a másik ember, a társ nem tud, nem képes a szükséges mennyiségű és minőségű elismerést és gyengédséget adni, közvetíteni, ezért az ember azt érzi, ezeket nem tudja vagy nem képes megszerezni.

A megfelelő mennyiségű és minőségű gyengédség és elismerés az elsődleges szociális közegben, a családban tapasztalható meg és érhető el; itt tanulható meg egy életre szólóan, de mindenképpen egész életre meghatározóan a szociális érintéssel kapcsolatos "tudnivaló".

A személyiség szociális fejlődésének folyamata a családban kezdődik és zajlik; a leglényegesebb hatások a családból erednek. A szocializáció legfontosabb időszaka a gyermekkor, de a felnőtté válással nem ér véget ez a folyamat. Gyermekkorban azonban ez a folyamat intenzív.

Ezért érdemes a személyiség szocializációja felől közelíteni a családhoz. De nem feledve, hogy a téma tárgya és fókuszja a család.

A CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ

Az ember a mindennapi életben sem egyszerűen viselkedik. Viselkedésének, aktuális reagálásainak eredője messziről, a családból, illetve a neveléséből vezethető le.

1. Alapjaiban

A megszülető gyerek fejlődését két meghatározó tényező együttesen befolyásolja; az egyik tényező a gyerek biológiai fejlődése, érése, a másik tényező a gyerek viselkedésének, értékeinek és normáinak tanulási folyamata, melynek során a kulturális és társadalmi normák, értékek és viselkedéssémák átvétele történik. A biológiai érésben az életkorra jellemző szükségletek bontakoznak ki; ezek mozgatói és eszközei a szociális viselkedésnek és tanulásnak.

A gyerek anyja iránti ragaszkodása biológiai szükségletéből ered; az anyja személye a legfontosabb a gyerek környezetében, mert az anyja a gyermeki szükségletek kielégítéséhez kötődik. Ezek a szükségletek a táplálék, az ápolás, a biztonság. A gyereknek az anyja felé irányuló kapcsolata és érdeklődése tevődik át folyamatosan a környezet más személyeire, elsősorban a családtagokra. (Itt jegyezzük meg, hogy az anyja nem szükségszerűen a biológiai anyja. Az anyja szerepét betöltheti más is, és akkor az anyjai jellegű kötődést ő kapja a gyerektől.)

A születés utáni első hónapok szoros – szimbiotikus – anyja-gyerek kapcsolata fontos, de már néhány hónapos kortól hasonlóan fontos, hogy a gyereknek többirányú és többszintű családi kapcsolatai is kialakulnak, mert ekkor az anyja jelenlétének és eltávolodásának, eltávozásának változásaira nem lesz annyira érzékeny a gyerek; nem függ a gyerek annyira az anyjától. S hétköznapi értelemben itt a szocializáció.

Az anyák saját személyiségük zavarai – ezek nem kevés esetben az anyja gyerekkorára, családjára vezethetők vissza –, vagy a párkapcsolati zavarok miatt viselkednek hiányosan, ellentmondásosan a kisgyerekekkel való gondozás, nevelés során. Előfordul, hogy nem adják meg a szükséges testi kontaktust a gyereknek, időnként eltávolítják maguktól a gyereket. A károsító korai anyai viselkedés gyakrabban fordul elő hátrányos helyzetű családokban.

Az nyilvánvaló, hogy a leglényegesebb hatások az embert a családjából, családjában érik. Ezek a hatások együttesen a személyiség szociális fejlődésének folyamatát adják. Már a korai szoktatás és a direkt tanítás terén is sok nem tudatos környezeti hatás érvényesül, és gyakran előfordul, hogy ezek a hatások gyakorolják a legnagyobb befolyást a gyerekre, nagyobb, mint a szándékolt nevelői gyakorlat. A szülői viselkedésből legerősebben a nem verbális kommunikáció, illetve a metakommunikáció hat. Ezekre az a jellemző, hogy érzelmet kifejező kommunikációs módok, amelyek a legkevésbé változtathatók meg akarattal, és amely csekély tudatossági fokon, szinte automatikusan működnek.

2. Rendszer

Az emberek összessége az emberiség. A társadalom a közös lakóterületen élő emberek csoportjai; e csoportokba tartozó embereket közös viszonyrendszerük, kapcsolataik és intézményeik, szervezeteik – pl. a közös érdeklődés, ismertetőjegy, kultúra – megkülönböztet más csoportok tagjaitól. Hétköznapi értelemben a társadalom embercsoportokat jelent, ezek az embercsoportok valamilyen, számukra adódó vagy általuk befolyásolt, befolyásolható rend szerint együtt élnek.

A társadalmon belül társadalmi intézmények, szervezetek alakulnak; **az elsődleges társadalmi intézmény a család.** A család az egyén és a társadalom közötti közvetítő kiscsoport; a családba a gyermek beleszületik, vagy bekerül, s a családon belüli intim viszonyok járulnak hozzá a testi és lelki védelemhez. A család tagjai egymással akár napi rendszerességgel, az életvitelüket alapjaiban is meghatározó kapcsolatban állnak egymással; a kölcsönös egymásrataltságból következik, hogy a családtagok egymással többféle funkciót is betöltő, teljesítő ellátó és gondoskodó rendszert alkotnak. **A család egy struktúra, egy rendszer, vannak alrendszerei.**

A család tagjait

- jogilag, vagy a társadalom adott közegének szokásai alapján legitim párkapcsolat, vérségi kapcsolat, és rendezett befogadás,
- érzelmi, szellemi és kulturális, szociális és közösségi értékek és érdekek fűzik össze.

A család mind önmaga, mind a társadalom – társadalmi közeg – számára ellátja és teljesíti is funkcióit; azért, hogy a személyiség ne éljen át nagy töréseket, s a szocializáció megfelelő módon menjen végbe, a családnak szociális, szocializációs funkciókat kell ellátnia.

Ezek a szocializációs funkciók:

- gondozás és biztonságnyújtás,
- interakciós tér biztosítása és modellnyújtás,
- az én, az én-rendszer és a belső kontrollfunkciók kialakítása,
- a kommunikáció módjainak és rendjének megalapozása.

A gondozás és biztonságnyújtás testi és lelki gondozást jelent; a biológiai szükségletek kielégítése, a biztonságérzet és a védettség-élmény biztosítása. Ennek a funkciónak a működéséhez, érvényesüléséhez a kiegyensúlyozott anya-gyermek kapcsolat szükséges.

Ismérvei, jellemzői:

- biológiai komfort biztosítása
- testi közelség, kontaktus biztosítása; ez a biztonságérzet első forrása,
- az anya biztosítja az első mintát: az érzelmek tanulásához, a hétköznapi élet szokásrendszerének elsajátításához, az önálló cselekvéshez, minden későbbi személyes szeretetkapcsolathoz,

- a külvilág megismerésének első érzelmi motivációja az anya, illetve az általa nyújtott biztonságérzet.

Az interakciós tér kapcsolati tér; az a helyszín, ahol család tagjai szerepeket tanulnak és töltenek be. A gyermek szocializálja a felnőttet szülővé, s a szülő szocializálja gyermekét társas lényvé. A szülő felelőssége, hogy a gyermek valóban gyermeki szerepeket töltsön, tölthessen be, s ne kelljen túl korán leválnia a családról és felnőtt szerepeket betöltenie, illetve ne alakuljanak ki infantilis kötődései.

A család az első színtere az emberi kapcsolatok szinte mindegyikének; mindegyik kapcsolati mintát, és az ezekben való létezést, viselkedést itt tanulja a gyerek. Az embertársi kapcsolatokra vonatkozó, azokat jellemző korai minták mélyen és erősen vésődnek, s befolyásolják a későbbi kapcsolatokat, azok mennyiségét és minőségét.

Itt, a családban tanul a gyermek alapvető szerepeket (pl. gyerek, testvér). Ezeket úgy tanulja meg, hogy betölti. Helyesnek ítélt viselkedésében megjutalmazzák, a helytelenben megbüntetik. Ezek a szerepek sok normát, értéket és érdeket képviselnek és jelentenek egyidejűleg.

A szerepek egy jelentős részét ún. anticipált tanulás formájában (elővételezett, előre vetített) tanulja meg a gyermek. Ilyen pl. a szülői és a nemi szerep. Úgy tanulja a gyermek a szerepét, hogy nem tölti azt be, ám látja a szerepeket sokáig és folyamatosan.

A család a családon kívüli, másokkal, más csoportokkal, illetve más családokkal fenntartott kapcsolatoknak is teret ad. Ennek megfelelően két családtípus:

1. Befelé nyílt, kifelé zárt család

- A belső nyitottság barátságos légkört jelent, ahol a családtagok figyelnek egymásra, tiszteletben tartják egymás érzéseit, bíznak egymásban, felelősséget vállalnak egymás iránt.
- A kifelé zárt jellegéből következően nem, vagy csak szűk körben tart kapcsolatot másokkal, így a gyermek mintaválasztási köre és lehetősége kevés. Ilyen helyzetben a gyermek könnyen elszigetelődhet, s a családhoz infantilisan kötődővé válhat.

2. Befelé zárt, kifelé nyitott család

- A befelé irányuló zártság a család kapcsolati légkörének elégtelenségét mutatja. A családtagok nem, vagy csak alig tartanak kapcsolatot egymással, érzelmeik inkább ridegek, elutasítóak. Ilyen családokban gyakori a nemtörődöm szülői nevelés.
- A család kifelé nyitottsága alapján a gyermek kapaszkodókat keres, kifelé orientálódik, mert befelé nincs kihez és hová fordulnia. Az ilyen családban felnövő gyerek serdülő korában lehet, hogy antiszociális kiscsoportokhoz csapódik és azonosul e kiscsoportok belső normáival, szabályaival és értékeivel.

Feladat:

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának munkatársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Beszélje meg munkatársával, majd írja le, hogy a fenti két családi működés alapján a másik két lehetséges családtípusban való működés lényegét!

Az én, az én-rendszer és a belső kontroll funkciók kialakítása az én-rendszer kiépülésével kezdődik.

Hároméves kor körül kialakul a gyermekben az én-tudat, s erre épül az énkép, s ennek megfelelően fejlődnek a belső szabályozó funkciók (tulajdonképpen képességek): a pozitív önkontroll funkciók (a jutalmazásról van itt szó) és negatív önkontroll funkciók (a büntetésről van itt szó). E belső szabályozó funkciók azt fejezik ki, hogy a külső szabályok, követelmények és normák belső szabályozó erőként hatnak és működnek (interiorizáció). Ez azt jelenti, hogy az ember külső ellenőrzés (kontroll) nélkül megtanulja azt és úgy tenni, ami és ahogy helyes és szükséges, s megtanulja nem megtenni ennek az ellenkezőjét. Így a belső szabályozó funkciók együtt egyszerre cselekvésserkentő és cselekvésgátló rendszert alkotnak. E rendszer:

Pozitív önszabályozó funkciók:

- késleltetési képesség: az ember megtanulja a szükségleteit az aktuálistól eltérő, későbbi időpontban és módosított formában kielégíteni; (maga a kielégülés feszültségcsökkentő hatású, és örömeleményt generál),
- feszültségtűrő képesség (frusztrációs tolerancia): az ember megtanulja elviselni azokat a feszültségeket, amelyek részben a szükségletek kielégítetlenségéből, részben konfliktushelyzetekből adódnak, pl. a késleltetés miatt,
- a jutalom és a büntetés (ön)szabályozásának képessége: olyan tulajdonságok beépülését jelenti a személyiség képességeibe, melyek az egyéni, személyes életvezetés szempontjából nélkülözhetetlenek. Ez azt eredményezi, hogy az ember jól érzi magát, jó a közérzete.

Mintegy címszavak ide: tud büszke lenni önmagára; van kitartása; van önbecsülése; felismeri saját felelősségét, hibáit; működik a lelkiismerete.

Feladat:

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának munkatársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Beszélje meg munkatársával a fenti "mintegy címszavakat", majd írja le konkrét példákba ágyazva, hogy a fenti címszavak, kifejezések mit jelentenek!

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Negatív önszabályozó funkciók:

A negatív (ön)kontroll funkciók kialakulása a szociális tiltások személyiségbe való beépülését jelenti. A szociális tiltások, illetve a negatív tartalmú értékek elsajátítása a viselkedés gátlásrendszerében két lépésben alakul ki:

- gyermekkorban és előbb a gátlásfunkciókat a büntetéstől való tartás, félelem generálja, majd tartja fenn,
- később a büntudat, majd a lelkiismeret megjelenésével, kialakulásával a belsővé vált értékrendszerrel való összeütközés elkerülésének igénye tartja fenn a tiltások betartását.

Összefoglalás

A családi szocializációval kapcsolatban

általában: nyilvánvaló, hogy a leglényegesebb hatások az embert a családjából, családjában érik; ezek a hatások együttesen a személyiség szociális fejlődésének folyamatát adják. A szülői viselkedésből legerősebben a nem verbális kommunikáció, illetve a metakommunikáció hat.

rendszerben: a család egy rendszer, s vannak alrendszerei. A családnak szocializációs funkciói (is) vannak; gondozás és biztonságnyújtás, interakciós tér biztosítása és modellnyújtás, az én, az én-rendszer és a belső kontrollfunkciók kialakítása, a kommunikáció módjainak és rendjének megalapozása.

3. A szocializáció

Miután az előbb már definiáltuk a családot (*elsődleges társadalmi intézmény, az egyén és a társadalom közötti közvetítő kiscsoport, egy rendszer, melynek vannak alrendszerei*), most határozzuk meg a szocializációt is!

Amikor azt mondjuk, hogy az ember megtanul emberi módon élni és viselkedni, akkor egy folyamatról van szó. E folyamat lényege, hogy az ember társadalomban él, s csak ott tud tartósan élni; ebből az következik, hogy **az ember társadalomba való beilleszkedésének, a társadalomban folyó tevékenységekbe való bekapcsolódásának folyamata a szocializáció.**

4. A család mint rendszer és mint csoport

A család elsődlegessége abban áll, hogy:

- a korai életszakasztól kezdve hat a fejlődő gyermekre,
- érzelmi kötelékei, kapcsolatainak erőssége, hosszan tartó hatása alapvető érzelmi és viselkedési modelleket rögzít a személyiségbe.

A család szocializációs funkciója többszintű. Ellátja a gyermek gondozását, biztosítja azokat a biológiai feltételeket, amelyek az éréshez és fejlődéshez szükségesek (biológiai funkció), ugyanakkor meghatározott magatartási és szerepmintákat is közvetít (szociális funkció).

A családban felnövő gyermek két, folyamatosan érvényesülő hatás jelenlétében fejlődik:

- a család rejtett, spontán megnyilvánuló, nem szándékosan közvetített, természetes életviszonyaiban gyökerező hatásainak közegében,
- a másodlagos, tudatosan irányított és közvetített nevelési ráhatások erőterében.

Mindkettő fontos; ezek lenyomatát tükrözi a gyermek magatartása, környezetéhez, másokhoz való viszonya. A primer, tapasztalásos szociális tanulás a gyermek szándéktalanul, „belenövés” elsajátított viselkedési megnyilvánulásait, reagálásait foglalja magába. A családhoz – szűkebb és tágabb családhoz – tartozás kialakítja az ún. családi identitást, amelyet csoportos, kollektív szimbólumokkal is kifejezésre jut; pl. családnév viselése.

Az előzőekben már említett szocializációs funkciókhoz tartozó interakciós tér biztosítása és modellnyújtás keretében a családban belső kapcsolatrendszer alakul ki; ez a kapcsolatrendszer a családtagok és kapcsolódások számával egyre bonyolultabb lesz.

Ez a családon belüli kapcsolatrendszer összetevődik

- a "felnőtt" korúak párcapcsolataiból,
- a szülő(k) és a gyermek(ek) kapcsolataiból,
- a testvércapcsolatokból,
- az integrációs kapcsolatokból.

Feladat:

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának munkatársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Beszélje meg munkatársával, majd írja le konkrét példák felhasználásával a fenti, családon belüli kapcsolatrendszer összetevőinek értelmezését! próbáljon pozitív és negatív nézőpontokat is figyelembe venni!

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

A család rokonságra épülő társas **kiscsoport**. Benne él a családtagok kapcsolatainak szerkezete, lelki világa, múltja és jelene, miközben állandóan hatnak egymásra; a családban a tagokat a rokoni és a társas kapcsolat irányítja. A családtagok szerepet, magatartási formát vesznek fel. A szerepek megjelölik minden egyes családtag pontos helyét. A családszerepek rugalmasak és állandóan fejlődnek.

A család belső rendszere

- szerepek: férfi és nő, apa és anya, fiú és leány
- alrendszerek: - nők (anya és lányai), férfiak (apa és fiai)

A szerepek, valamint az alrendszerek összhangjától függ a családtagok és az egész család mentális és szociális egészsége.

A család külső rendszere

- szerepek: nagypapa, nagymama, nagybácsi, nagynéni, szomszéd néni stb.
- alrendszerek: nagyszülők, rokonok, barátok, lakóhely.

A családi viszonyok a társadalom vagy alrendszereinek viszonyát tükrözik.

Teljes a kölcsönhatás a társadalom és a család között. A családban az érzelmek kötik össze a tagokat. A család tagjait összekötő jellemzők és meghatározók a vérségi, az erkölcsi (és világnézeti), a jogi, de elsősorban az érzelmi kapcsolatok. A családban fontos a családtagok lelki világa, fejlődéstörténete is. A szülők, de még a gyermekek fejlődéstörténete is erősen hat a család jó vagy rossz közérzetére; pl. ha rossz a férfi, női vagy szülői minta, amivel rendelkezik a partner a családba kerüléskor, ez eluralkodhat az egész családon is.

A csalárendszer tagjai állandóan hatnak egymásra, még akkor is ha éppen távol vannak egymástól pillanatnyilag, pl. munkahelyen, iskolában. Miközben hatnak egymásra a családtagok, eközben felelősséggel is vannak egymás iránt. Például nem szűnik meg a szülők felelőssége gyermekeikért azzal, hogy a gyermekek felnőnek és új családot alapítanak; hiszen amire a szülők szocializálták gyermekeiket, azok ezt a mintát követik saját gyermekeik nevelésében, immár új családtagjaikkal való viszonyokban is.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A családról, a szocializáció elsődleges színteréről szól ez a tananyag. Az ideálisnak tartott modell szerint a család a legkisebb társadalmi egység; anyából, apából és legalább egy gyermektől áll. A család szó elégedett, harmonikus módon együtt élő felnőttek és gyermekek képét idézi fel. De a családok legalább annyira eltérőek, mint az őket alkotó egyének, ezért úgy kell a családra gondolnunk, mint a segítői munkában a kliens által családnak tartott kapcsolatrendszerre. A család tagjai egymás életét befolyásolják. A családforma a családtagok által a családhoz sorolt egyének szerves csoportja. Bár minden családnak van néhány közös problémája, az egyes családformák csak rájuk jellemző problémákkal küzdenek.

A tananyag elsajátításához aktivitás szükséges Öntől, ez az aktivitás a következő tevékenységekben jelentkezik:

- olvasott szakmai szöveget kell megértenie,
- olvasott szöveg feladattal vezetett feldolgozása;
- az olvasott szakmai szöveget a benne lévő feladatokhoz vezető útként értelmezve, problémaelemzésre, és problémafeltárássra van szükség,
- rendszerben kell gondolkodnia.

Önállóan kell információt gyűjtenie, értelmeznie; az önállóság persze relatív, mert a feladatok többségét munkatársként választott párban oldja majd meg.

Akkor tud eredményesen tanulni, ha sorban halad a tananyagban, s a tananyag szerves részének tekinti a feladatokat. Tehát úgy tanulja e tananyagot, hogy sorban halad; a szükséges feladatokat megoldja, majd levonja a tananyaghoz tartozó következtetéseket! Ezt követően olvassa el többször az elméleti részét a tananyagnak!

A tanulás középpontjában a tananyag értő olvasása és a tananyagban szereplő feladatok megoldása szerepel. A tananyag értő olvasásakor mind a köznapi, mind a szaknyelvi szövegrészek alapos megértésére kell törekedni; úgy kell az olvasott szöveget értelmeznie a tanulónak, hogy a tartalmát mind a köznapi, mind a szakmai környezetben, szakmai beszélgetés keretében ne csupán reprodukálni tudja.

A tananyag tanulásának szerves része a tananyagba illesztett feladatok megoldása, a feladatok mind párban végzett szakmai megbeszéléseket és a megbeszélésekre támaszkodva a tanuló saját értelmezését, értékelését kívánják meg. Ezzel egyik oldalról fejlődik a tanuló olvasott szakmai szövegek beszélgetésbe való áttételének készsége, másik oldalról elérhető, hogy a valós élethelyzet modellezésével, a szakmai megbeszéléssel gyakorolja a tanuló a segítő helyzetek, illetve a szakmai partnerek páros interakcióinak lehetőségeit.

Az önellenőrző feladatok megoldása lehetőséget biztosít a tanulónak arra, hogy a tananyag tartalmát aktív módon átgondolja, a segítői munka folyamatait rendszerben lássa és láttassa.

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK**1. feladat**

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának munkatársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

A család működése olyan folyamatokat foglal magában, amelyeket a család azért alkalmaz, hogy elérje céljait! Beszéljék meg, majd írja le, mit jelentenek a folyamatok és mit jelentenek a célok!

MUNKANYAG

3. feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának munkatársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Kiscsalád, nagycsalád, egyszülős család, vegyes család. Foglalja rendszerbe ezeket a fogalmakat, s értelmezze is ezeket a családformákat!

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

A család működése olyan folyamatokat foglal magában, amelyeket a család azért alkalmaz, hogy elérje céljait, a családtagok közötti kommunikációt, a célok kitűzését, a konfliktusmegoldást, a táplálkozást és a külső/belső források használatát. A reprodukív, a szexuális, a gazdasági és az oktatási cél valamikor valamennyi család központi céljai közé tartozott. Ezek napjainkra változtak, de a pszichológiai támasz megléte igen fontos cél marad az élet folyamán. A célokat könnyebb megvalósítani, ha a kommunikáció világos és egyenes. Ugyanakkor a családoknak szükségük van arra, hogy hozzáférhető külső és belső segítségforrásokkal rendelkezzenek, és érteniük kell ezek kihasználásához is.

2. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

A feladat alapvetően önismeretre épül, valamint annak a rendszernek az ismertetésére, amit a tanuló saját családjának értelmezésével kapcsolatban gondol és megfogalmaz. A saját családi rendszer értelmezése elvezeti a hallgatót és az oktatót is a tanuló önismereti szintjéhez ebben az aktuális helyzetben.

3. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

Kiscsalád: a család férjből, feleségből és egy vagy több gyermekből áll. A gyerekek jelenléte hatással van a család időbeosztására és gazdasági forrásaira. A gyermekek hiánya miatt a férj és feleség tanácsadóhoz vagy egészségügyi ellátáshoz fordulhat.

Nagycsalád: a család a kiscsalád tagjain kívül magában foglalja a rokonokat is. Minél zártabb a nagycsalád, annál nagyobb a befolyása az egészségügyi gondozásra. Ez a család sokszínű segítséget nyújt egészségügyi ellátásra szoruló családtagjainak.

Egyszülős (csonka) család: vagy úgy jön létre, hogy az egyik szülő kiválik a kiscsaládból halál, válás vagy elköltözés révén, vagy úgy, hogy egyedülálló személy gyermeket vállal, fogad örökbe. A különválás körülményei hatással vannak a családra. A csökkent pénzügyi és érzelmi források kedvezőtlen hatással vannak az egyszülős családok egészségére. Stressz, pszichoszomatika.

Vegyes család: a szülők vérrokonai viszonyban nem lévő gyermekeket hoznak előző kapcsolataikból új kapcsolataikba. Az előző élethelyzetek és a változáshoz való alkalmazkodás mértéke hatással van az egészségre. Az újonnan létrehozott családszerkezetből származó feszültségek ronthatják a családtagok mentális egészségét.

4. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

Családhoz köthető, illetve alternatív kapcsolatformák:

- több felnőttből álló háztartás,
- nemzedékeket átugró család (nagy szülők gondozzák az unokákat),
- közösségi csoportok gyermekekkel,
- "nem családok" (felnőttek egyedül élnek),
- élettársi közösség,
- homoszexuális párok.

IRODALOMJEGYZÉK

AJÁNLOTT IRODALOM

Csepeli György: Szociálpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 1997.

Keresztes György: Szociális munka. NSZFI Budapest, 2008.

Soós Zsolt: A szociális munka alapjai. Comenius Bt., Pécs, 2005.

MUNKANYAG

A(z) 1356-06 modul 011-es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
55 762 01 0000 00 00	Ifjúságsegítő
54 762 01 0010 54 01	Rehabilitációs nevelő, segítő
54 762 01 0010 54 02	Szociális asszisztens
54 762 01 0010 54 03	Szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi ügyintéző

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
25 óra

MUNKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.
Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató